

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.411.001.05.2022

Pan
Miroslaw Gajdziszewski
Burmistrz
Miasta Bukowno
ul. Kolejowa 16
32-332 Bukowno

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I/21/008 Działania właściwych organów i instytucji w związku z zaprzestaniem działalności Kopalni Olkusz-Pomorzany w Zakładach Górniczo-Hutniczych "Bolesław" wpływającym na funkcjonowanie trzech rzek: Sztoły, Baby i Białej

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana

Urząd Miejski w Bukownie, ul. Kolejowa 16, 32-332 Bukowno¹.

Kierownik jednostki kontrolowanej

Adam Gajdziszewski, Burmistrz Miasta Bukowno, od 27 listopada 2014 r. do nadal.
(akta kontroli str. 5-8)

Zakres przedmiotowy kontroli

1. Uczestniczenie samorządów w wydawaniu decyzji i pozwoleń mających związek z likwidacją Kopalni Olkusz-Pomorzany.
2. Udział mieszkańców w procesie likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany.
3. Minimalizowanie szkód środowiskowych w trakcie likwidacji kopalni Olkusz-Pomorzany.

Okres objęty kontrolą

Od 1 stycznia 2018 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych (badania kontrolne obejmą również działania i zdarzenia zaistniałe przed 1 stycznia 2019 r., w przypadkach, gdy miały wpływ na działalność objętą kontrolą).

Podstawa prawna podjęcia kontroli

Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli².

Jednostka przeprowadzająca kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach.

Kontrolerzy

Mirosław Sekuła, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/36/2022 z 9 lutego 2022 r.

Stanisław Tarnowski, główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr LKA/77/2022 z 30 marca 2022 r.

(akta kontroli str. 1-4)

---

¹ Dalej także Urząd

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

NIK pozytywnie ocenia działalność Urzędu w badanym zakresie.

Urząd aktywnie uczestniczył w działaniach mających na celu zapobieżenie negatywnym skutkom likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany⁴. Burmistrz, we współpracy z innymi partnerami zgłosił do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie⁵ bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku, w związku z przewidywanym rozpoczęciem procesu likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany, a także uczestniczył w realizacji projektu mającego na celu zapewnienie alternatywnego zaopatrzenia Miasta w wodę pitną po zaprzestaniu pompowania wód dołowych Kopalni. Teren Miasta znajduje się częściowo w obszarze tzw. leja depresji⁶, co po zaprzestaniu pompowania wód dołowych może przyczynić się do powstania podtopień, a także skażenia wód podziemnych w tym obszarze. Potencjalne obszary podtopień zostały ujęte w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego⁷, gdzie określono dla nich ograniczenia w inwestowaniu kubaturowym. Mieszkańcy byli informowani m.in. na stronie internetowej Urzędu o negatywnych skutkach procesu likwidacji Kopalni, a także o zamierzeniach restrukturyzacyjnych ZGH „Bolesław”. Sprawy skutków likwidacji, a w szczególności zaniku przepływów w rzekach Sztola, Baba i Biała były częstymi tematami poruszonymi na sesjach Rady Miejskiej Bukowna.

Określony w koncesji obszar i teren górniczy⁸ Kopalni Olkusz-Pomorzany nie obejmuje terenu Miasta, zgodnie więc z istniejącym stanem prawnym Miasto nie brało udziału w opiniowaniu Planu ruchu likwidowanej Kopalni Olkusz-Pomorzany, a także nie było stroną w procesie jej likwidacji, pomimo tego, że doświadcza ono na swym terenie skutków likwidacji Kopalni oraz może doświadczać trudnych do przewidzenia skutków nieudokumentowanego historycznego górnictwa rud na terenie Bukowna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania Urzędu Miasta Bukowno w zakresie likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany

Opis stanu faktycznego

Gmina Miejska Bukowno¹⁰ położona jest w województwie małopolskim, na granicy Wyżyn Śląskiej i Krakowsko-Częstochowskiej, nad rzeką Sztolą, w powiecie olkuskim.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej także Kopalnia.

⁵ Dalej także RDOŚ.

⁶ Lej depresji (lej depresyjny) – jest to strefa obniżenia powierzchni piezometrycznej, czyli zwierciadła wód podziemnych wywołanego odwadnianiem poziomów wodonośnych. Lej depresji powstaje w wyniku zmian hydrodynamicznych związanych z drenażem wód (odwodnieniem) w obrębie wyrobiska. Istnieje kilka metod wyznaczania leja depresji i w zależności od przyjętej metody, powierzchnia leja może się znacznie różnić. Problem opisano w miesięczniku Wyższego Urzędu Górniczego „Bezpieczeństwo Pracy i Ochrona Środowiska w Górnictwie” nr 2(330) 2022 r. W przypadku leja depresji wywołanego działalnością Kopalni Olkusz-Pomorzany, jego wielkość szacowana jest przez różne środowiska naukowe w przedziale 300 – 1000 km².

⁷ Dalej: MPZP.

⁸ Obszar górniczy jest to przestrzeń, w której przedsiębiorca górniczy jest upoważniony do prowadzenia eksploatacji górniczej na podstawie koncesji, natomiast teren górniczy oznacza przestrzeń objętą przewidywanymi skutkami działalności górniczej. W przypadku terenu Gminy Bolesław, granice obszaru i terenu górniczego są zblizone.

⁹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁰ Zwana dalej także Gminą lub Miastem.

Terytorium Miasta obejmuje powierzchnię ok. 64 km², a zamieszkuje go 10 106 mieszkańców¹¹.

Burmistrz jest organem wykonawczym Gminy i kieruje Urzędem Miejskim w Bukownie, będącym jednostką budżetową Gminy. Szczegółową organizację Urzędu oraz zasady jego funkcjonowania określa regulamin organizacyjny, stanowiący załącznik do zarządzenia Burmistrza Miasta Bukowno nr 163/11 z dnia 7 lipca 2011 r. ze zmianami oraz zarządzenia nr 741/2020 z dnia 30 czerwca 2020 r.

(akta kontroli str. 10-59, 291)

1.1 Wydobycie rud ołowiu od co najmniej tysiąca lat i rud cynku od początku XIX wieku było jednym z ważnych źródeł utrzymania mieszkańców ziemi olkuskiej. Proces ten z pewnymi przerwami trwał do roku 2020. Działalność górnictwem w kopalni Olkusz rozpoczęto w 1958 r., a pierwsze wyrobiska korytarzowe, które odwadniano, zaczęto drążyć na początku lat sześćdziesiątych XX wieku. Z kolei kopalnię Pomorzany zaczęto budować w 1969 r., a pierwsze odcinki chodników drenujących wykonano na początku lat siedemdziesiątych XX wieku. Należąca do ZGH „Bolesław” Kopalnia Olkusz-Pomorzany, powstała w wyniku połączenia obu kopalni. W trakcie procesu wydobywczego, wypompowywała ona na powierzchnię (według danych z II kwartału 2020 r.), 239,1 m³/min wód dopływających do wyrobisk dołowych Kopalni. Złoża rud uznane za ekonomicznie opłacalne do wydobycia zostały zczepane, Kopalnia Olkusz-Pomorzany z dniem 31 grudnia 2020 r. zakończyła wydobycie¹² i obecnie prowadzony jest proces jej likwidacji. Plan ruchu/likwidacji kopalni przewiduje zakończenie tego procesu na rok 2025. Najważniejszym jej etapem jest zatopienie Kopalni w sposób naturalny, które rozpoczęło się poprzez wyłączenie z ruchu pomp głównego odwadniania w okresie grudzień 2021 r. – styczeń 2022 r.

Po zaprzestaniu odwadniania Kopalni lej depresji zacznie wypełniać się wodą z opadów i przepływów podziemnych. Towarzyszyć temu będzie powstawanie zalewisk, lokalnych zapadlisk, a także zaniki bądź znaczne zmniejszanie cieków wodnych w tym rzek Baby, Białej, Sztoly i Białej Przemszy. Proces ten będzie trwał według szacunkowych danych od kilkunastu do kilkudziesięciu lat.

Wody z odwadniania wyrobisk podziemnych Kopalni Olkusz-Pomorzany trafią do zlokalizowanego na terenie Gminy Bolesław kanałem Dąbrówka do płynącej także przez jej teren rzeki Biała, oraz na terenie Olkusza Kanałem Południowym do rzeki Baba, będącej na terenie Bukowna dopływem rzeki Sztola.

(akta kontroli str. 291-292)

Zgodnie z informacją uzyskaną w Okręgowym Urzędzie Górniczym w Krakowie, w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2019 r. Kopalnia Olkusz-Pomorzany funkcjonowała w oparciu o Plan ruchu zakładu górnictwa Kopalni Olkusz-Pomorzany na lata 2018-2022, zatwierdzony decyzją Dyrektora Okręgowego Urzędu Górniczego z dnia 19 grudnia 2017 r., znak KRA.920.201.2017.MM. Plan ruchu został sporządzony przez przedsiębiorcę m. in. w oparciu o warunki koncesji:

- nr 172/93 udzielonej przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20 lipca 1993r. (ze zm.) dla złoża „Pomorzany” dla Zakładów Górniczo-Hutniczym Bolesław¹³,

¹¹ Według danych GUS z 31 grudnia 2019 r.

¹² W dniu 29 kwietnia 2020 r. Zarząd spółki ZGH Bolesław podjął uchwałę nr 60/2020 w sprawie zakończenia wydobycia rud cynkowo-olowiowych z dniem 31 grudnia 2020 r.

¹³ Właścicielem tej koncesji był podmiot państwowy Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław, który był poprzednim właścicielem Kopalni Olkusz-Pomorzany.

- nr 8/2003 udzielonej przez Ministra Środowiska z dnia 15 października 2003 r. (ze zm.) dla złoża „Olkusz” dla Zakładów Górniczo-Hutniczym Bolesław¹⁴,
- nr 1/2009 udzielonej przez Ministra Środowiska decyzją z dnia 2 lutego 2009 r. (ze zm.) dla złoża „Klucze I” dla ZGH Bolesław,

oraz załączniki do wniosków koncesyjnych tj. Projekty Zagospodarowania Złóż (z ich późniejszymi zmianami).

Wraz z planem ruchu na lata 2018-2022 przedsiębiorca ZGH „Bolesław” przedłożył pozytywne opinie jednostek samorządu terytorialnego tj. postanowienia Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz znak KU/OZ.670.15.2017 z dnia 2 listopada 2017 r., Wójta Gminy Bolesław znak GRE.6524.4.2017 z dnia 30 października 2017 r. i Wójta Gminy Klucze znak GPK.6524.5.2017 z dnia 26 października 2017 r.

(akta kontroli str. 292)

W dniu 21 października 2020 r. do Dyrektora OUG w Krakowie wpłynął wniosek ZGH „Bolesław” w sprawie zatwierdzenia planu ruchu likwidowanego podziemnego zakładu górniczego Kopalnia „Olkusz-Pomorzany” na lata 2021-2025. Po uzyskaniu opinii Wójta Gminy Bolesław, Wójta Gminy Klucze i Burmistrza Miasta i Gminy Olkusz, decyzją z dnia 23 grudnia 2020 r. znak KRA.9200.13.2020.MM, l.dz. 36753/12/2020 Dyrektor OUG w Krakowie zatwierdził planu ruchu likwidowanego podziemnego zakładu górniczego Kopalni „Olkusz – Pomorzany” na lata 2021-2025.

(akta kontroli str. 292)

1.2 Z uwagi na fakt, że teren Miasta jest położony poza aktualnym obszarem górniczym Kopalni Olkusz-Pomorzany, nie było ono stroną postępowania przed Okręgowym Urzędem Górniczym w procesie likwidacji Kopalni. Urząd z tego powodu nie podejmował wobec ZGH „Bolesław” także innych działań wynikających z przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze¹⁵. Burmistrz poinformował, że miał możliwość zapoznania się z opiniami planu ruchu likwidowanego podziemnego zakładu górniczego Kopalni „Olkusz – Pomorzany” na lata 2021-2025 pozostałych gmin i doszedł do wniosku, że m.in. negatywna opinia gminy Olkusz w pełni uwzględniała ewentualne uwagi gminy Bukowno. Stwierdził, że *„Należy podkreślić, że zgodnie z przepisami Pgg udział gmin w postępowaniu zatwierdzającym plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego ogranicza się jedynie do wydania opinii, która w żaden sposób nie jest wiążąca dla organu, jakim jest OUG. Z pewnością, gdy przepisy prawa na tym etapie wymagałyby uzgodnienia tego planu z gminami ich udział w tym procesie miałby większe znaczenie. W związku z tym, że gmina nie była stroną w tym postępowaniu na nasz wniosek w listopadzie 2020 roku zorganizowane zostało spotkanie w formule wideokonferencji, w którym oprócz Zarządu ZGH „Bolesław” uczestniczyły wszystkie gminy powiatu olkuskiego wraz z przedstawicielami Starostwa Powiatowego w Olkuszu. Podczas tego spotkania przedstawiciele władz Bukowna mieli wreszcie możliwość zaprezentowania firmie własnego stanowiska dotyczącego zagrożeń społecznych, ekonomicznych, środowiskowych związanych z zakończeniem działalności Kopalni”*.

(akta kontroli str. 74-75, 292)

¹⁴ Właścicielem tej koncesji także był podmiot państwowy Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław.

¹⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 1072 ze zm., dalej: „ustawa Pgg”.

Według informacji Burmistrza, żadne instytucje administracji państwowej odpowiedzialne za ochronę środowiska lub wód nie zwracały się do Urzędu Miejskiego w Bukownie w sprawie wydania opinii dotyczącej likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany. Burmistrz stwierdził: „Gmina Bukowno wystąpiła w tej sprawie do PGW „Wody Polskie” RZGW w Gliwicach, gdzie na pytanie tutejszego urzędu o stanowisko w sprawie likwidacji kopalni przez zatopienie odpowiedź była krótka, że ZGH „Bolesław” likwiduje kopalnię Olkusz-Pomorzany zgodnie z obowiązującymi przepisami”.

(akta kontroli str. 75)

1.3 Urząd oficjalnie nie uzyskał od ZGH „Bolesław” informacji o konkretnym terminie zaprzestania pompowania wód podziemnych w ramach likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany. Burmistrz poinformował, że „W przestrzeni publicznej krążyły różne terminy, m.in. 10 lub 15 grudnia ub. r. Natomiast w zaproszeniu przedstawicieli gmin na organizowaną przez ZGH Bolesław konferencję w dniu 10 listopada 2021 r. pojawiła się zdawkowa informacja, że spółka zaprzestanie odwadniania zakładu górniczego „w końcu grudnia 2021 r.”

Urząd był w posiadaniu dokumentacji opracowanej dla ZGH „Bolesław”, w których przedstawiono możliwe skutki likwidacji Kopalni, takich jak:

- „Sposoby przeciwdziałania zmianom stosunków wodnych na powierzchni po zatopieniu zakładu górniczego i podniesieniu poziomu wód gruntowych” – opracowana w Krakowie w 2012 r. przez Fundację Nauka i Tradycje Górnicze. W opracowaniu przedstawiono najważniejsze skutki zatopienia Kopalni oraz przedstawiono dostępne sposoby i metody zapobiegające zmianom stosunków wodnych;

- „Ocena hydrogeologiczna i prognoza skutków po zakończeniu odwadniania zakładu górniczego, a w tym określenie zasięgu obszarów zagrożonych podtopieniem, ich charakteru i czasu występowania”, opracowanego na zlecenie ZGH Bolesław w Krakowie w 2011 r. przez Stowarzyszenie Naukowe im. Stanisława Staszica przez zespół prof. dr hab. inż. Jacka Motykę i dr inż. Mariusza Czopa. W opracowaniu przedstawiono m.in. diagnozę, że po likwidacji i zatopieniu wyrobisk Kopalni Olkusz-Pomorzany wody podziemne w obrębie leja depresji będą charakteryzować się pogorszoną jakością (wysoka mineralizacja, zawartość siarczanów i wybranych pierwiastków śladowych, w tym toksycznych dla organizmów żywych) i nie będzie możliwości ich wykorzystania zarówno dla zaopatrzenia ludności jak również do innych celów przemysłowych.

Mieszkańcy Gminy byli informowani o możliwych negatywnych skutkach zaprzestania funkcjonowania Kopalni Olkusz-Pomorzany, o planach restrukturyzacji ZGH „Bolesław”. W Urzędzie wskazano 41 artykułów informujących o tej tematyce w ciągu ostatnich 10 lat, zamieszczonych na stronie internetowej Urzędu www.umbukowno.pl.

W roku 2000 rozpoczął swoją pracę Zespół dla rozwiązania problemu zaopatrzenia w wodę pitną rejonu olkuskiego po likwidacji kopalń ZGH „Bolesław”. W posiedzeniach zespołu brali udział zarówno wójtowie i burmistrzowie sąsiadujących gmin z terenu powiatu olkuskiego (Bolesław, Bukowno, Klucze, Olkusz), jak również pracownicy Urzędu. Informacje o pracy zespołu były przekazywane do Rady Miasta Bukowno.

W ramach realizacji przez Miasto i Gminę Olkusz jako lidera opisanego w dalszej części wystąpienia pokontrolnego projektu partnerskiego pn. „Zaopatrzenie w wodę mieszkańców ziemi olkuskiej po zakończeniu eksploatacji złóż przez ZGH „Bolesław”, w roku 2014 zrealizowano m.in. następujące działania:

- 1) Przeprowadzenie społecznej kampanii informacyjno-promocyjnej;
- 2) Wykonanie Analizy społecznych skutków restrukturyzacji Zakładów Górniczo-Hutniczych „Bolesław” wraz z określeniem katalogów środków zaradczych, która podlegała otwartym konsultacjom społecznym;
- 3) Wykonanie „Strategii rozwoju dla obszaru funkcjonalnego zajmowanego przez gminy Olkusz, Bukowno, Bolesław i Klucze, która określiła plan działań wobec ewentualnych podtopień na obszarach znajdujących się w strefie oddziaływania działalności górniczej”.

Powyższe dokumenty podlegały konsultacjom społecznym, których jedną z form były publiczne debaty zorganizowane 25 sierpnia 2014 r. w Urzędzie Miasta i Gminy Olkusz oraz w dniu 1 grudnia 2014 r. w Miejskim Ośrodku Kultury w Bukownie.

Ponadto, Burmistrz poinformował, że *„W ostatnim czasie, tj. w czerwcu i listopadzie 2021 r. skutki likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany ZGH „Bolesław” przedstawiano na zorganizowanych konferencjach, na które byli zapraszani przedstawiciele polskiego parlamentu, a także wszystkich instytucji zaangażowanych w proces likwidacji Kopalni i mających na ten proces wpływ. Również przedstawiciele Miasta Bukowno mieli możliwość uczestniczenia w tych spotkaniach”.*

(akta kontroli str. 68-74, 173-267, 293)

Rejony przypuszczalnych podtopień i podmokłości związanych z likwidacją Kopalni Olkusz-Pomorzany zostały ujęte w konsultowanym społecznie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Bukowno oraz w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego¹⁶. Są one zlokalizowane w północno-wschodniej części Miasta, tj. w zasięgu wyznaczonego leja depresji Kopalni Olkusz-Pomorzany, a także w dolinach koryt cieków wodnych i rzek. Zgodnie z zapisami MPZP, strefy te *„stanowią obszary ograniczeń możliwości rozwoju przestrzennego związanego z zainwestowaniem terenu, w tym z zabudową kubaturową”.*

Powierzchnia prognozowanych podtopień w aktualnym MPZP wynosi ok. 414 ha. W opracowaniach planistycznych Gminy nie przewidywano powstawania zalewisk.

(akta kontroli str. 80-97)

Do Urzędu nie wpływały w latach 2018-2022 skargi informujące o zagrożeniach związanych z likwidacją Kopalni Olkusz-Pomorzany. Analiza protokołów sesji Rady Miejskiej Bukowna wskazuje natomiast, że temat ten był poruszany wielokrotnie zarówno przez radnych jak też mieszkańców Bukowna. I tak m.in.:

- Dnia 1 lutego 2022 r. na adres Biura Rady Miejskiej wpłynął email mieszkańca Bukowna Pana S.P. m.in. z zapytaniem do Burmistrza, Czy *„odczuwa Pan satysfakcję, że rzeka Sztola, perła Bukowna została bezprawnie zlikwidowana z Pańską pomocą? Zgodnie z treścią protokołu – „Burmistrz Miasta udzielił odpowiedzi”.*

- Dnia 31 marca 2021 r. na sesji zwyczajnej Rady Miejskiej omawiany był temat spotkania Burmistrza z przedstawicielami Wód Polskich oraz ZGH „Bolesław” w sprawie bezpieczeństwa powodziowego rzeki Baba oraz zgody Wód Polskich na zasilania całością wody z rzeki Baba zbiornika Leśny Dwór. Także Burmistrz odpowiadał na pytanie radnego, czy dla zapewnienia minimalnego przepływu w rzece Sztola można na koszt Skarbu Państwa częściowo pompować wody dołowe. Burmistrz przekazał stanowisko Dyrektora Naczelnego ZGH „Bolesław”, że aby utrzymać *„obecny chemizm i stan czystości wody”*, trzeba by utrzymać pompowanie

¹⁶ Zwanym także MPZP. W MPZP wyszczególniono dwa rodzaje podtopień: o poziomie wód gruntowych od 1 do 2 m poniżej powierzchni terenu oraz od 2 do 3 m p.p.t.

wody na obecnym poziomie. Zmniejszenie i zaprzestanie pompowania spowoduje jej zatrucie siarczanami metali ciężkich i woda nie będzie się nadawała do żadnych celów, nawet przemysłowych.

- Na sesji Rady Miejskiej 25 czerwca 2021 r. także poruszany był temat likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany. Burmistrz poinformował zebranych o powołaniu na szczeblu powiatowym zespołu do oceny skutków i ewentualnie podjęcia działań związanych z następstwami zamknięcia Kopalni, a także o przebiegu konferencji zorganizowanej przez ZGH „Bolesław” na temat skutków likwidacji Kopalni. Burmistrz stwierdził m.in., że nie ma już instytucji, do której można by było się odwołać, ponieważ na temat sposobu likwidacji Kopalni, po interpelacji posłów Marka Sowy i Ireneusza Rasia, wypowiadały się wszystkie kompetentne instytucje w Polsce. Stwierdził, że: *„Nie ma też przepisu, który zmusiłby ZGH „Bolesław” do utrzymania pompowania wody”*.

- Na sesji Rady Miejskiej 28 września 2021 r. mieszkaniec Bukowna Pan S.P. przedstawił apel o podpisanie petycji o ratowanie trzech rzek: Sztoly, Baby i Białej i jednocześnie zarzucił radnym (z jednym wyjątkiem) nie podjęcie żadnych działań ratunkowych dla tych rzek. Petycję mieszkańców Bukowna do ZGH „Bolesław” podpisała jedna osoba.

(akta kontroli str. 98-161)

1.4 Gmina podejmowała działania na rzecz minimalizowania skutków likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany.

Burmistrz Miasta i Gminy Olkusz, Burmistrz Miasta Bukowno, Wójt Gminy Klucze, Wójt Gminy, Wójt Gminy Bolesław oraz Zarząd Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. z siedzibą w Olkuszu¹⁷ w piśmie z dnia 28 września 2012 r. do RDOŚ dokonali zgłoszenia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku, w związku z „przewidywanym na 2016 r. rozpoczęciem procesu likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany”. Podano w nim następujące możliwe skutki wystąpienia szkody:

- pogorszenie warunków poboru lub uzdatniania wody przeznaczonej do spożycia w związku ze zmianami standardów jakości tej wody, o których mowa w art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, spowodowane przewidywanym na 2016 r. rozpoczęciem procesu likwidacji Kopalni Olkusz-Pomorzany poprzez jej całkowite zatopienie;
- podwyższenie poziomu wód podziemnych powodujące niekorzystne zmiany jakościowe tych wód i środowisk od nich zależnych - w obszarze leja depresji;
- konieczność zmiany dotychczasowego sposobu wykorzystania powierzchni ziemi w związku z wystąpieniem zalewisk i podtopień.

W piśmie powołano się na opracowania naukowe wskazujące na bardzo poważne skutki likwidacji Kopalni poprzez całkowite zaprzestanie pompowania, w tym m.in. ponadnormatywne stężenie siarczanów oraz pierwiastków śladowych w wodach podziemnych, uniemożliwiające ich wykorzystanie w charakterze wody pitnej, a także migrację zanieczyszczonych wód w warstwie wodonośnej oraz lokalne podtopienia terenu, skutkujące koniecznością zmiany dotychczasowego sposobu wykorzystania powierzchni ziemi. Wskazywano także na dwa alternatywne sposoby likwidacji Kopalni tj. likwidację z zachowaniem dotychczasowego pompowania oraz z częściowym utrzymaniem pompowania wód kopalnianych w rejonie Komory Pomp Głównego Odwadniania przy szybie Bronisław.

---

¹⁷ Dalej: PWiK w Olkuszu.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydał 23 czerwca 2015 r. postanowienie znak: ZS.510.11.2012.ZW o odmowie wszczęcia postępowania w sprawie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku w wodach oraz powierzchni ziemi, w wyniku przewidywanego na rok 2016 rozpoczęcia procesu likwidacji kopalni rud cynku i ołowiu Olkusz-Pomorzany poprzez jej całkowite zatopienie.

Zgłaszający zagrożenie szkodą wnieśli zażalenie na postanowienie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska¹⁸, który postanowieniem z dnia 12 listopada 2015 r., znak:DOA-ks.510.50.2015.mp.1, uchylił w całości postanowienie Regionalnego Dyrektora i orzekł o wszczęciu postępowania przed Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska.

Na ww. postanowienie GDOŚ skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie¹⁹ złożyły ZGH „Bolesław”. WSA - w wyroku z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt IV SA/Wa 80/16, oddalił skargę ZGH Bolesław.

ZGH Bolesław złożyły skargę kasacyjną od w/w wyroku WSA do Naczelnego Sądu Administracyjnego²⁰, który wyrokiem z dnia 20 lutego 2019 r., sygn. akt II OSK 792/17, uchylił zaskarżony wyrok WSA oraz zaskarżone postanowienie GDOŚ.

GDOŚ, postanowieniem z dnia 14 grudnia 2020 r., znak: DOA-ks.510.50.2015.MM.2, umorzył swoje postępowanie w sprawie rozpatrzenia zażalenia na postanowienie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 23 czerwca 2015 r., znak: ZS.510.11.2012.ZW. Postanowienie GDOŚ z 14 grudnia 2020 r., a także postanowienie RDOŚ z 23 czerwca 2015 r. o odmowie wszczęcia postępowania stało się prawomocne.

Długotrwały proces rozpatrywania zgłoszenia szkody, z odmiennymi rozstrzygnięciami rozpatrujących je instytucji państwowych i sądów administracyjnych wskazują na złożoność problematyki odpowiedzialności za skutki likwidacji Kopalni i brak skutecznych działań podejmowanych dla likwidacji szkód na terenie objętych nimi gmin.

(akta kontroli str. 273-274)

Urząd podejmował także próby zabezpieczenia interesów lokalnej społeczności na etapie prywatyzacji Zakładów Górniczo – Hutniczych „Bolesław” S.A., poprzez skierowanie do Ministra Skarbu Państwa prośby o zawarcie w akcie notarialnym planowanej sprzedaży lub prywatyzacji zapisów gwarantujących zapewnienie skutecznej formy ochrony praw mieszkańców i lokalnych samorządów. W tym celu, w dniu 15 marca 2012 r. PWiK w Olkuzi skierowało w imieniu współników (tj. gmin: Olkusz, Bukowno, Bolesław i Klucze) do Ministra Skarbu Państwa pismo podpisane przed władzami przedmiotowych gmin, na które uzyskano stanowisko Ministra wyrażone w piśmie znak: DPR-HS-426-232/12 (MSP/DPR/3831/12/OH) z dnia 25 kwietnia 2012 r. W piśmie zawarto m.in. stwierdzenia: „(...) *Kwestia odpowiedzialności Spółki za skutki swojej działalności w aspekcie zaopatrzenia mieszkańców regionu olkuskiego w wodę była przedmiotem opinii prawnych. (...) Jedną z opinii prezentuje stanowisko wykluczające taką ewentualność.*”

---

¹⁸ Dalej: GDOŚ.

¹⁹ Dalej: WSA w Warszawie.

²⁰ Dalej: NSA.

Z pisma wynikało, że w obecnym stanie prawnym brak podstaw, by obowiązki przewidziane uchwałą nr 85/63 Rady Ministrów²¹ mogły obciążać ZGH „Bolesław”.

(akta kontroli str. 274)

Przyjęty przez ZGH „Bolesław” sposób likwidacji Kopalni poprzez jej zatopienie wymusił na PWiK w Olkuszu oraz na lokalnych samorządach konieczność niezwłocznego poszukiwania alternatywnych źródeł zaopatrzenia w wodę rejonu olkuskiego. W ramach zabezpieczenia się przed skutkami likwidacji Kopalni, Miasto i Gmina Olkusz włączyła się jako Lider w budowę nowego systemu zaopatrzenia w wodę mieszkańców powiatu olkuskiego, obejmującego m.in. budowę na terenie gminy Klucze, poza obszarem leja depresji (będącego skutkiem działalności Kopalni), studni głębinowych. Dotychczasowy system zaopatrzenia w wodę mieszkańców powiatu olkuskiego opierał się głównie na zasobach odpompowywanych wód kopalniach, których część po uzdatnieniu wykorzystywano na cele zaopatrzenia w wodę miejscowej ludności. Dnia 20 grudnia 2012 r. zawarte zostało porozumienie pomiędzy Gminą Olkusz (Liderem) oraz Gminą Bukowno, Gminą Bolesław, Gminą Klucze, PWiK Sp. z o.o. w Olkuszu (Partnerami) i Stowarzyszeniem „Szansa Białej Przemyszy” (Partnerem Społecznym) mające na celu realizację projektu pn. „*Zaopatrzenie w wodę mieszkańców ziemi olkuskiej po zakończeniu eksploatacji złóż przez Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław*”.

PWiK Sp. z o.o. w 2016 r. zakończyło projekt związany z budową I etapu zmiany systemu zaopatrzenia w wodę. Projekt uwzględniał budowę nowego zastępczego źródła wody dla mieszkańców gmin: Olkusz, Bukowno, Bolesław i Klucze po likwidacji kopalń ZGH „Bolesław”, którym są ujęcia wód głębinowych na terenie Gminy Klucze. Aby zabezpieczyć i zagwarantować ciągłość dostawy wody wybudowano ponad 17 kilometrów magistrali wodociagowych, dwa nowe ujęcia wód głębinowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą, tj. siecią energetyczną oraz teletechniczną służącą do zasilania, sterowania i monitorowania nowego systemu wodociagowego oraz zmodernizowano dwa istniejące ujęcia. Wytycznymi dla lokalizacji nowych ujęć były wskazania środowiska naukowego z AGH w Krakowie w specjalności hydrogeologii. Naukowcy określili zasięg leja depresji, jaki został wytworzony w skutek działalności kopalni i wskazali lokalizację nowych ujęć poza tym obszarem, aby likwidacja olkuskich kopalń nie miała negatywnego wpływu na funkcjonowanie nowych ujęć wody. PWiK Sp. z o.o. prowadzi prace związane z lokalizacją nowych ujęć, ale w takiej lokalizacji aby budowa nowych ujęć nie oddziaływała na te istniejące w Kluczach, na których oparty jest w tym momencie system zaopatrzenia w wodę (zachodzi oddziaływanie studni). Na zlecenie PWiK Sp. z o.o., w 2021 r. naukowcy z Politechniki Krakowskiej dokonali weryfikacji według aktualnej wiedzy i uwarunkowań bezpieczeństwa ilościowego, jakościowego i infrastrukturalnego docelowego systemu zaopatrzenia w wodę gmin: Olkusz, Bukowno, Klucze i Bolesław i przedstawili rekomendacje dotyczące dalszych działań w zakresie budowy nowych źródeł wody i wodociągów.

Realizacja poszczególnych elementów zawartych w rekomendacjach warunkowana jest pozyskaniem finansowania. W tym celu prowadzone jest postępowanie odszkodowawcze w stosunku do ZGH Bolesław. W związku z tym, PWiK Sp. z o.o. było stroną dwóch postępowań sądowych prowadzonych w Sądzie Okręgowym w Krakowie IX Wydział Gospodarczy:

---

²¹ W dniu 21 lutego 1963 r. Rada Ministrów PRL podjęła (niepublikowaną) uchwałę nr 85/86 w sprawie zabezpieczenia dostaw wody dla mieszkańców, przemysłu i rolnictwa rejonu olkuskiego w związku z zanikiem wody wskutek robót górniczych. Wskazano w niej obowiązki nałożone w tym zakresie na m.in. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach i Krakowie oraz ministrów rządu PRL – wśród tych organów nie wskazano na ZGH Bolesław.

- z powództwa ZGH „Bolesław” przeciwko PWIK Sp. z o.o. o ustalenie przez sąd, iż nie ponoszą żadnej odpowiedzialności (ani *ex delicto*, ani *ex contractu*) z powodu m.in. wyłączenia głównego systemu odwodnienia Kopalni i zaprzestania zrzuć wody do Kanału Południowego (sygn. akt IX GC 543/13 – sprawa założona w czerwcu 2013 r.) - prawomocnie zakończyła się poprzez odrzucenie pozwu;

- z powództwa PWIK Sp z o.o. przeciwko ZGH „Bolesław” o zapłatę 64.015.224,00 zł na pokrycie przewidywanej szkody górniczej (zanieczyszczenie wód podziemnych szkodliwymi jonami siarczanowymi), spowodowanej wyborem przez ZGH „Bolesław” sposobu likwidacji kopalni, poprzez całkowite zatopienie Kopalni - PWIK Sp. z o.o. utraciło dotychczasowe źródło zaopatrzenia w wodę do celów pitnych i przemysłowych, a w konsekwencji musiało pozyskać nowe źródło wody pitnej, usytuowane poza lejem depresji w Gminie Klucze oraz musiało przebudować sieć wodociągową (sygn. akt. IX GC 99/14 - sprawa założona w lutym 2014 r.) – sąd uznał powództwo PWIK Sp. z o.o. za uzasadnione co do zasady - prawomocny wyrok wstępny²². Obecnie w sprawie o zapłatę trwa postępowanie dowodowe, a Sąd Okręgowy w Krakowie wezwał strony do złożenia pism procesowych oraz wniosków dowodowych. Przeprowadzono także negocjacje ugodowe wiosną 2022 r., ale strony nie wypracowały wspólnego stanowiska i nie doszło do zawarcia ugody sądowej. Trwa wymiana korespondencji procesowej pomiędzy stronami.

(akta kontroli str. 274-276)

Gmina przystąpiła do powstałej w styczniu 2022 r. Grupy Inicjatywnej na rzecz rzeki Sztoły „Od źródeł Sztoły do Leśnego Dworu”, którą powołano przy Stowarzyszeniu Szansa Białej Przemszy. Zgodnie z informacją Burmistrza, celem tej organizacji jest podjęcie działań wspierających odtworzenie wodnego ekosystemu górnej Sztoły, na odcinku od jej źródeł do zbiornika Leśny Dwór. Obecnie, malowniczy i atrakcyjny pod względem rekreacyjnym zbiornik Leśny Dwór jest zasilany wodą z rzeki Baba, ponieważ odcinek koryta Sztoły dochodzący do zbiornika od strony jej źródeł jest wyschnięty.

(akta kontroli str. 75-76, 276)

Według Burmistrza, najistotniejszym elementem przygotowań do wystąpienia ewentualnych podtopień terenów Miasta jest bieżący i stały monitoring poziomu wód podziemnych, prowadzony przez ZGH Bolesław dzięki systemowi piezometrów²³. *„Z pomiarów tych wynika, na jakim poziomie poniżej terenu znajdują się obecnie wody podziemne i w jakim tempie poziom ten się podnosi. W przypadku, gdy poziom ten (zależnie od tempa jego przyrostu) osiągnie od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów poniżej poziomu terenu być może celowym stanie się podjęcie przygotowań do stworzenia systemu odwadniania rejonów zagrożonych podtopieniami lub wysokim poziomem wód gruntowych. Przeprowadzone wówczas prace powinny zminimalizować zagrożenia wodne oraz zapewnić prawidłowe odwadnianie terenów po zatopieniu i stabilizacji warunków hydraulicznych górotworu w obszarze górniczym kopalń „Bolesław” oraz „Olkusz-Pomorzany”.*

Zdaniem Burmistrza, konieczne wydaje się także stworzenie sprawnego systemu reagowania awaryjnego na zgłoszenia miejscowych zagrożeń związanych z powstawaniem nieciągłości terenu. *„Trzeba pamiętać, że podnoszący się stopniowo poziom wód gruntowych zatapiających wyrobiska może wypłukiwać lżejsze warstwy gleby, zwłaszcza gdy w jej składzie znajduje się drobny piasek, który wymieszany z wodą przemieszcza się, zachowując się jak gęsta ciecz. Przy silniejszym przepływie*

---

²² Tj. hydrogeologicznych otworów wykorzystywanych do wykonywania pomiarów poziomu zwierciadła swobodnego wód gruntowych w warstwie wodonośnej

wody w jego miejscu powstają wówczas puste przestrzenie. A wtedy pozostaje już tylko jeden krok do tworzenia się zapadlisk”.

(akta kontroli str. 80-81)

W dniu 4 lutego 2022 r. odbyło się zorganizowane przez Starostę olkuskiego spotkanie on-line burmistrzów i wójtów regionu olkuskiego z Dyrekcją ZGH „Bolesław” w sprawie potencjalnych zagrożeń dotyczących występujących zapadlisk w związku z prowadzeniem działalności górniczej w latach 70-tych i 80-tych na zawał oraz planowanych sposobów przeciwdziałań tym zagrożeniom. W trakcie spotkania padła propozycja kontynuacji prac powołanego w 2021 r. zespołu ds. analizy aspektów prawnych dotyczących skutków środowiskowych związanych z likwidacją Kopalni Olkusz-Pomorzany. Do dnia 12 maja 2022 r. nie odbyło się jeszcze spotkanie tego zespołu.

(akta kontroli str. 276)

1.5 Na terenie Bukowna zaobserwowano negatywne skutki w środowisku spowodowane zaprzestaniem pompowania wód w procesie likwidacji Kopalni.

Najbardziej spektakularnym zjawiskiem jest zanik przepływu wody na części rzeki Baba oraz przede wszystkim w rzece Sztola, na której zabudowana była infrastruktura techniczna do uprawiania turystyki kajakowej. Z posiadanej przez Urząd dokumentacji wynika, że wpływ na ten stan może mieć także, położone wzdłuż koryta Sztoly i kilkadziesiąt metrów poniżej, zrehabilitowane wyrobisko po byłej kopalni piasku „Szczakowa”, gdzie swoje źródła ma Kanał Centralny, dostarczający wodę pitną m.in. dla mieszkańców Jaworzna. Wpływ zaniku przepływu wody na tych fragmentach Sztoly na rozwój turystyki Burmistrz ocenił następująco: *„Niewątpliwie brak wody w rzece Sztole w pewien sposób wpłynie na turystykę w naszym mieście, ale skutek trudno dzisiaj ocenić. Bukowno posiada wiele innych atrakcji turystycznych, z których korzystają mieszkańcy nie tylko Bukowna, ale i województwa małopolskiego i śląskiego, chociażby odkryty basen kąpielowy, czy bardzo ciekawe i atrakcyjne tereny leśne obfitujące w grzyby. Ponadto wielu turystów odwiedza tereny nadrzeczne Sztoly od jej źródeł w kierunku Polisu²⁴. Również dużą popularnością cieszy się ciek wodny „Kanał Centralny” w wyrobisku popiaskowym po Kopalni Piasku Szczakowa”.* Zdaniem Burmistrza, dopiero od 2019 r., kiedy zaczęto już ograniczać wydobycie i woda coraz częściej płynęła w miarę czysta, a szczególnie w 2021 r., kiedy eksploatacja została całkowicie zaniechana, spływ kajakowy cieszył się dużym zainteresowaniem, co było widać po wyniku finansowym dla budżetu Gminy z uprawiania turystyki kajakowej. *„W latach 2014 - 2018 kiedy kopalnia pracowała przy pełnym wydobyciu spływ był mało atrakcyjny ze względu na jakość płynącej wody kopalnianej korytem Sztoly²⁵”.*

(akta kontroli str. 162-172, 276)

Innym problemem Gminy jest zmniejszający się poziom wody w zbiorniku Leśny Dwór, będącym atrakcyjnym miejscem rekreacji zarówno dla przyjezdnych turystów, jak też dla uprawiających wędkarstwo mieszkańców Bukowna. Przeprowadzone w odstępie kilku miesięcy po zaprzestaniu odwadniania Kopalni oględziny wykazały obniżenia poziomu wody w zbiorniku o ok. 0,5 m. W części zbiornika od strony wyschniętego koryta Sztoly widoczne były zwalone drzewa, z widocznymi śladami podgryzienia przez bobry. Podczas oględzin w marcu 2022 r. stwierdzono

²⁴ Przypis kontrolera: Na tym odcinku jest zachowany przepływ wody w Sztole, co potwierdziły wyniki oględzin przeprowadzone 30 czerwca 2020 r.

²⁵ W latach 2014-2018 wynik finansowy funkcjonowania turystyki kajakowej w Gminie był ujemny i wynosił odpowiednio: 2 561,84 zł, 5 944,43 zł, 5 446,81 zł, 8 383,91 zł i 8 367,69 zł. W latach 2019-2021 wynik był dodatni i wynosił odpowiednio: 4 742,37 zł, 16 524,17 zł i 17 871,17 zł.

w wyschniętym korycie Sztoly pomiędzy ul. Bykowską a ul. Przymiarki m.in. pozostałości po padłym borsuku.

(akta kontroli str. 162-172)

1.6 Odpowiadając na pytanie, jakie Urząd widzi problemy prawne utrudniające skuteczną obronę interesów społeczności lokalnej przed skutkami likwidacji zakładów górniczych w świetle ustawy Pgg, Burmistrz wskazał na potrzebę wzmocnienia pozycji Gminy w procesie likwidacji zakładów górniczych. Stwierdził, że opiniowanie planu ruchu według aktualnych przepisów w żaden sposób nie jest wiążące dla OUG i gdyby wymagało to uzgodnienia, to udział gmin w tym procesie miałby większe znaczenie.

Innym problemem wskazanym przez Burmistrza jest fakt, że aktualny obszar górniczy Kopalni Olkusz-Pomorzany nie obejmuje terenu Gminy, więc Gmina nie może być stroną w procesie likwidacji Kopalni, stąd nie może wnosić uwag oraz opinii do tego procesu. Jednak Gminę dotyka problem skutków nieudokumentowanego historycznego górnictwa rud na terenie Bukowna, jak też nieznany wpływ zlikwidowanej w latach 90-tych, przez zatopienie, Kopalni „Bolesław”, która była kiedyś funkcjonalnie związana z likwidowaną obecnie Kopalnią Olkusz-Pomorzany. Część Gminy objęta jest także obszarem leja depresji wytworzonego eksploatacją likwidowanej aktualnie Kopalni, co może mieć wpływ na ewentualne podtopienia i zanieczyszczenie wód podziemnych. Burmistrz poinformował, że Gmina miała możliwość zaprezentowania swojego stanowiska dotyczącego zagrożeń społecznych, ekonomicznych i środowiskowych związanych z zakończeniem działalności Kopalni dopiero na zorganizowanym na wniosek Gminy, w listopadzie 2020 r. w formie wideokonferencji, spotkaniu, w którym oprócz Zarządu ZGH „Bolesław”, uczestniczyły wszystkie gminy powiatu olkuskiego.

(akta kontroli str. 74-76)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Katowice, dnia 12 września 2022 r.

Kontrolerzy
Mirosław Sekuła
doradca techniczny

.....

Stanisław Tarnowski
główny specjalista kp.

.....

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

